

ΝΕΟΣ

ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Η. ΛΑΜΠΡΟΥ

4

1907

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ÉDITIONS

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

BAS. N. GRÉGORIADÈS

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΡ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΤΣΙΟΣ

ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΟΙ
ΚΑΙ ΚΤΙΤΟΡΕΣ ΚΩΔΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΕΣΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ
ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ *

17.

1447. — Νικόλαος Ἀγάλλωνας Βουλλωτής —
Μανουήλ Βουλλωτής.

Ἐγραψεν ὁ Νικόλαος Ἀγάλλων Βουλλωτής τὸν ὑπ' ἀρ. 2005 κώδικα τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, περιέχοντα τὸ συγγραμμάτιον τοῦ Πλήθωνος περὶ ἀρετῆς, τινὰς νεαρὰς αὐτοκρατόρων καὶ πλὴν ἄλλων τινῶν «Ἐκλογὴν καὶ σύνοψιν τῶν Βασιλικῶν καὶ βιβλίων σὺν παραπομπαῖς κατὰ στοιχεῖον»¹.

Ἐν φ. 274⁶ τοῦ κώδικος ἀναγινώσκομεν τάδε· Τέλος τοῦ παρόντος νομίμου βιβλίου τοῦ καταστοιχεῖον ἐν τῷ Μιζηθρᾷ ἐν ἔτει ς^ω ρ^ω νε^ω Ἰνδικτιῶνος ι^ης ὅτε καὶ τὸ Ἑξαμήλιον ἐχάλασε τὸ β^{ον} τῆ ἰ' Δεκεμβρίου τῆς αὐτῆς ι^ης Ἰνδικτιῶνος ἡμέρα Σαββάτον (τὸ πρῶτον βαββάτον) ὥρα α^η. Ἡ δὲ βίβλος αὕτη ἐτελειώθη μηνὶ Μαΐω κη' ἡμέρα Κυριακή. † Διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ δικανικοῦ καὶ καθολικοῦ κριτοῦ τοῦ Μοραίου (τὸ πρῶτον μωραίου) Νικολάου Βουλλωτοῦ τοῦ Ἀγάλλωνος. Ἐπεται δὲ κίρρᾷ βαφῆ ἢ ὑπογραφή Νικόλαος Βουλλωτής Ἀγάλλων(ας;) καὶ καθολικὸς κριτῆς τοῦ Μοραίου † (τὸ πρῶ-

* Συνέχεια καὶ τέλος. Ἴδε Νέου Ἑλληνομνημονος Τομ. Δ' σ. 152-187.

¹ Ἴδε τὴν περιγραφὴν τοῦ κώδικος παρὰ τῷ *Compte Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale* Τόμ. Η'

τον μωραίου), γεγραμμένη μονοκονδυλικῶς ¹. Ἐν φ. 330⁶ τοῦ κώδικος περιέχεται «Τοῦ σκολλαρίου» ποίημα κατὰ δύο σελίδας συγκείμενον ἐκ τεσσαράκοντα περίπου στίχων, οὗ ἡ μὲν ἀρχὴ

Εἶδον τροχὸν ἀγχίστροφον, εἶδον ὄξιαν δένην
εἶδον ὄνειρου θέλγητρον, σκιὰν ἀφιπταμένην,
τὸ δὲ τέλος

Διὸ Χριστὲ παμβασιλεῦ θάπτον τυχεῖν τοῦ πόθου
μὴ προλαβὼν ὁ θάνατος ἀκάθαρτον φεῦ λάβει.

Τῆς γραφῆς τοῦ κώδικος τούτου πανομοιότυπον παρέχω ἐν τῷ παρενθέτῳ Πίνακι Γ' ἐκ τοῦ φ. 328^a, ἐν ᾧ ἡ ἀρχὴ πραγματείας ἀδήλου συγγραφέως ἐπιγραφομένης «Περὶ τοῦ εἰ τῆς θείας ἐλλάμψεως ἔτυχεν ὁ διάβολος». ²

Τὸ ὄνομα Βουλλωτῆς ὡς μόνον ἐπώνυμον τοῦ ἀνδρὸς ἀνεγράψαν ὁ Garidhausen ³ καὶ ὁ Omonl ⁴. Οὐδὲ φαίνεται νὰ εἶνε τοῦτο ἀπλῶς πρόσωνυμία ἐνδεικτικὴ ἔργου συναφοῦς πρὸς τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνδρὸς ὡς καθολικοῦ κριτοῦ τοῦ Μορέως καὶ νοταρίου. Καὶ δὴ ἔχομεν ἄλλο σημεῖωμα, δι' οὗ ὁ αὐτὸς ἀνὴρ δηλοῦται ὡς κτήτωρ κώδικος, ἐν ᾧ λείπει τὸ ὄνομα Βουλλωτῆς. Εὐρίσκεται δὲ τὸ σημεῖωμα τοῦτο ἐν τῷ Λαυρεντιακῷ Plut.

¹ Τὸ σημεῖωμα τόδε μετὰ τῆς ὑπογραφῆς, ἐχγραφέντα ὑπ' ἐμοῦ ἐν Παρισίοις τῷ 1876, ἴδε καὶ ἐν Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. Β' (1905) σ. 482. Ἐνταῦθα δ' ἐκδίδεται ἀκριδέστερον μετὰ νέαν ἀντιβολήν, γενομένην τὸ φθινόπωρον τοῦ 1906. Μετὰ τινῶν λαθῶν εὔρηται τὸ σημεῖωμα ἐκδεδομένον καὶ ὑπὸ τοῦ Omonl Les manuscrits grecs datés des XVe et XVIe siècles de la Bibliothèque Nationale et des autres bibliothèques de France ἐν τῇ Revue des Bibliothèques Τόμ. Β' (1892) σ. 14.

² Ἐν τῷ Πίνακι Γ' τὸ πανομοιότυπον φέρεται ἐκτετυπωμένον διὰ λευκῶν γραμμάτων ἐπὶ μελανοῦ ἐδάφους, ἅτε εἰλημμένον ἐκ φωτογραφίας τοιαύτης, οἷαι αἱ ἀπὸ τινος χρόνου διὰ τὸ εὖωνον καὶ πρόχειρον παρασκευαζόμεναι ἐν πολλαῖς βιβλιοθήκαις, οἷας ἴδε καὶ παρὰ τῷ Karl Krumbacher Die Photographie im Dienste der Geisteswissenschaften. Ἐν Λειψίᾳ. 1906 Πλν. 2-6.

³ Griechische Paläographie. Ἐν Λειψίᾳ. 1879 σ. 316 καὶ 334.

⁴ Inventaire sommaire Τόμ. Β' σ. 177.

XXII cod. 34, περιέχοντι τρεῖς τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους, καὶ ἔχει ὧδε· Τοῦτο τὸ βιβλίον προσφιλὲς κτῆμα πέλει Νικολάου νοταρίου τοῦ Ἀγάλλωνος¹.

Κατὰ ταῦτα Ἀγάλλων ἢ Ἀγάλλωνας ἦτο τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα τοῦ ἀνδρός. Τὰ δὲ Βουλλωτῆς δὲν ἦτο ἀπλῶς δηλωτικὸν ἀξιώματος, ἀλλ' ὄνομα προσληφθὲν ὑπ' αὐτοῦ, ἴσως ἐκ τῆς μητρὸς, ἀνηκούσης εἰς τὸν οἶκον τῶν Βουλλωτῶν. Γινώσκομεν δὲ δύο ἀνδρας ἀνήκοντας εἰς τὸν οἶκον τοῦτον, τὸν Δημήτριον καὶ τὸν Μανουήλ. Καὶ ὁ μὲν Δημήτριος Βουλλωτῆς εὕρισκεται ὑπογεγραμμένος ἐν δύο ἐγγράφοις, ὧν τὸ ἕτερον τοῦ 1401², μνημονεύεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Μάζαρι ἄνευ τοῦ κυρίου ὀνόματος³ ὡς οἰκεῖος τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ Παλαιολόγου. Ἐξῆ δὲ ὁ Δημήτριος ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Βυζαντίου, καθ' ἃ καὶ ὁ πιθανῶς συγγενὴς αὐτοῦ Μανουήλ, περὶ οὗ γινώσκομεν πλείονα. Καὶ ὡς βιβλιογράφος μὲν εἶνε γνωστὸς εἰς ἡμᾶς ὁ Μανουήλ Βουλλωτῆς ἐκ δύο κωδίκων, τοῦ Ἀμβροσιακοῦ D 56 sup. καὶ τοῦ Λαυρεντιακοῦ Conn. sorpr. 9, γεγραμμένων ἀμφοτέρων τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα. Καὶ ἐν ἐκείνῳ μὲν ἀνεγνων τὸ θέρος τοῦ 1903 ἐν φ. 1⁶ τὸ σημείωμα τόδε, γεγραμμένον καταλογάδην, ἀλλ' εὐκόλως δυνάμενον νὰ χωρισθῇ εἰς τοὺς κακοὺς χωλιάμβους ἐξ ὧν συνίσταται·

+ Μανουήλ πέφυκα πυκτὶς τοῦ Βουλωτοῦ,
ὄν χῶρος ἐξήνεγκε Θεσσαλονίκης
καὶ κόσμος ἀνέθρεψε τῆς Κωνσταντίνου.

¹ *Bandini* Catalogus codicum manuseriptorum bibliothecae Mediceo-Laurentianae. Τόμ. Β' σ. 195. Ἐν φ. 3⁶ τοῦ αὐτοῦ κώδικος φέρεται χειρὶ νεωτέρῳ τὸ σημείωμα Ἀνδρέου τοῦ Μπάλιζα τοῦ μοράκτου ὑπάρχει τοῦτο τὸ βιβλίον κατὰ τὸν *Bandini* ἐνθ' ἀν. Ἀλλ' ἡ λέξις μοράκτου παρανεγνώσθη πιθανῶς ἐκ τοῦ Μοραήτου.

² *Miklosich* — *Müller* Acta et diplomata Τόμ. Β' σ. 509 καὶ 513.

³ *Μάζαρι* Ἐπιδημία ἐν Ἄδου ἔκδ. *Boissonade* σ. 147. ἔκδ. *Ellissen* σ. 215. Πρβλ. *Max Treu* Mazaris und Holobolos ἐν *Byzantinische Zeitschrift* Τόμ. Α' (189?) σ. 92.

Αὕτη κοσμήσασα γενναίως
παρέσχε καὶ πόρισμα πολλῶν πυκτίδων
ἀφ' ὧν ἐγὼ πέφυκα τῶν πλείστων μία¹.

Ἐν δὲ τῷ Λαυρεντιακῷ κώδικι φέρεται ἐν φ. 1^α τὸ ση-
μείωμα τάδε, ὁμοίως γεγραμμένον ἐν πεζῷ λόγῳ·

Μανουὴλ πέφυκα πυκτίς τοῦ Βουλλωτοῦ
δν [χῶρος] ἐξήνεγκε [Θεσσαλον]ῖ[κης]
καὶ κόσμος ἀνέθρεψε τῆς Κωνσταντίνου·
αὕτη δὲ κοσμήσασα γ[ενναίως]
παρέσχε καὶ πόρισμα πολλῶν πυκτίδων
ἀφ' ὧν ἐγὼ πέφυκα τῶν πλείστων μία.
+ Μανουὴλ ὁ Βουλλωτής.

Ἐν δὲ φ. 365^α τοῦ αὐτοῦ κώδικος φέρονται τάδε· Τῇ ἡ'
τοῦ Μαΐου μηνὸς τῆς ἡ' ἰνδικτιῶνος ἠρξά[μην] τὸν Ἀριστεί-
δην ἐγὼ καὶ Ἀλέξιος ὁ Καδιώ[της]· φύλατιε οὖν αὐτοὺς ὦ
παμμακάριστε θεοῦ μητέρα ὡς ἀρχὴν οὕτως ἐδεῖν καὶ τέλος.

+ Μανουὴλ ὁ Βουλλωτής².

Ἡ δὲ ὑπογραφή Μανουὴλ ὁ Βουλλωτής ἐπαναλαμβάνεται
καὶ ἐν τῇ ὥα τοῦ φ. 364^β.

Ἐκέκτητο δὲ ὁ Μανουὴλ Βουλλωτής καὶ τὸν ὑπ' ἀρ. I 58

¹ Ἐξεδόθη ἔκτοτε μετὰ τινων παραγνώσεων καὶ παρὰ *Martini Bassi* (Catalo-
gus codicum graecorum bibliothecae Ambrosianae. Ἐν Μεδιολάνῳ. 1906
Τόμ. Α' σ. 268).

² Τὰ σημειώματα ταῦτ' ἐξέδωκ' ἀνωτέρω οἷα ἀνέγνω αὐτὸς τὸ ἔαρ τοῦ 1903 ἐν
τῷ κώδικι. Ἀτελέστερον δ' ἀνέγνωσαν καὶ ἐξέδωκαν ὁ *Rostagno* καὶ *Festa* ἐν τῇ
περιγραφῇ τοῦ κώδικος ἐν *Studi Italiani di filologia classica* Τόμ. Α' (1893) σ.
136. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα, ὅτι ὅμοιοι πρὸς τοὺς τοῦ Βουλλωτοῦ εἶνε οἱ ἐπιγραμμα-
τικοὶ στίχοι τοῦ βιβλιογράφου Θεοδώρου τοῦ Ἀθηναίου ἐν τῷ κατὰ τὴν Ἀστικὴν βι-
βλιοθήκην τῆς Βρεσλαύας κώδικι *Rehdigerianus* 270 (Catalogus codicum grae-
corum qui in Bibliotheca urbana Vratislaviensi adservantur. Ἐν Βρεσλαύᾳ,
1889 σ. 66). Πρβλ. *Σπυρ. Π. Λάμπρου* Ἀθηναῖοι βιβλιογράφοι καὶ κτήτορες κωδῆ-
κων ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσῶ ἔτ. Γ' (1902) σ. 170 καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει σ. 14.

sur. κώδικα τῆς Ἀμβροσιακῆς βιβλιοθήκης, γεγραμμένον μὲν τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα, περιέχοντα δὲ τὴν Ὀμήρου Ἰλιάδα, καθ' ἃ ἀποδεικνύει τὸ ἐν αὐτῷ σημεῖωμα μανουήλ ὁ βουλλώτ(ης);¹.

Μανουήλ δὲ Βουλλωτὴν γινώσκωμεν καὶ τὸν ἐκπεμφθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Η' Παλαιολόγου (1425 - 1448) ὡς πρέσβυν εἰς Ρώμην πρὸς τὸν πάπαν Εὐγένιον Δ' (1431 - 1447)². Ἐφερε δὲ οὗτος καὶ τὸ ἐπώνυμον Ταρχανειώτης³. Ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν, ἂν οὗτος εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ἀνωτέρω βιβλιογράφος.

Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ οἶκος τῶν Βουλλωτῶν, πρὸς ὃν φαίνεται ἐκ κηδεστίας συγγενεῶν ὁ Νικόλαος Ἀγάλλων. Ἀνήκε δ' οὗτος εἰς οἶκον ἤδη ἀπὸ τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος τελευτῶντος ἐπιφανῆ ἐν Πελοποννήσῳ. Καὶ δὴ ἐν τῷ ὑπ' ἐμοῦ ἐκγεγραμμένῳ ἀνεκδότῳ Βραχεῖ χρονικῷ τῷ περιλαμβανομένῳ ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 3632 κώδικι τῆς πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης Βονωνίας εὐρίσκομεν καὶ τάδε: Ἔτους 6880 Δεκ. ε': (= 1271) ἐκράτησαν τοὺς ἄρχοντας Γλαβᾶν, Ἰωάννην Ἀσάνην, Μανουήλ Βρυένη, τὸν πανυπερσέβαστον Τζαμπλάκον καὶ τὸν Ἀγάλον. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ τὸ ὄνομα Ἀγάλλων ἔγεινε καὶ βαπτιστικὸν ἐν Πελοποννήσῳ. Οὕτω μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου τῶν ἀναγραφομένων ἐπὶ τῆς ἐν τῷ ὀξωνιακῷ κώδικι Βαροccianus 87 εἰκόνοσ αὐτοῦ εὐρίσκομεν καὶ Ἀγάλλωνα τὸν τοῦ Μόσχου, ἀνήκοντ' ἀναμφιβόλως εἰς τὴν γνωστὴν πελοποννησιακὴν οἰκογένειαν τῶν Μόσχων, περὶ ἧς ἴδε κατωτέρω ὑπ' ἀρ. 26⁴.

¹ *Martini-Bassi* ἐνθ' ἀν. Τόμ. Α' σ. 557.

² Ἰωσήφ Βρυεννίου Ἐὰ παραλειπόμενα ἐκθ. *Εὐγενίου Βουλγάρως* Τόμ. Γ' σ. 270.— *Sylv. Syropulí Vera historia unionis*. Ἐν Χάγῃ. 1660. Τμῆμα Γ' κεφ. ε'.— *Eugenio Ceccoli Studi storici sul Consiglio di Firenze*. Ἐν Φλωρεντίας. 1869. Μέρ. Α' σ. 120, 122 κ. ἑ., 161, CCCXXXV κ. ἑ., DXV, DXX.

³ *Ceccoli* ἐνθ' ἀν. σ. COLVIII.

⁴ *Legrand Bibliographie Hellénique aux XVe et XVIe siècles*. Ἐν Παρισίοις. 1903 Τόμ. Γ' σ. 166^ε.

18.

1449.— Νικόλαος Μελλαχροηνὸς βεστικαρίτης.

Οὗτος ἔγραψε τοὺς ἐξῆς κώδικας·

α') Τὸν ἐν ἔτει 1449 γραφέντα ὑπ' ἀρ. 256 Παλατῖνον ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ, περιέχοντα τὸν Ἀρριανὸν, τὴν Ἑρμείου Προθεωρίαν εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν τοῦ Πορφυρίου, Ἀριστοτέλους περὶ κόσμου, τὸν νομοκάνονα Κωνσταντίνου τοῦ Ἀρμενοπούλου καὶ ἄλλα κανονικά. Ἐν φ. 389⁶ φέρεται τὸ ἐξῆς σημεῖωμα τοῦ βιβλιογράφου· Δόξα σοι, ὁ θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι. Ἐπληρώθη τὸ παρὸν βιβλίον Αὐγούστῳ κγ. ἰνδ. ἰδ τοῦ ς' ποντῆ ἔτους. + Εἰ μὲν χυρὶ γράψασα σίπεται εἰ δὲ γραφί μένοι εἰς χρόνους ἀπεράντους. + Νικόλαος Μελλαχροηνὸς ὁ γραμματικός. ἀμήν. ἀμήν. ἀμήν¹.

β') Τὸν ὑπ' ἀρ. 1684 τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, γεγραμμένον κατ' ἄγνωστον ἔτος τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος μεσοῦντος καὶ περιέχοντα Ἀρριανὸν, ἀπόσπασμα τοῦ Διοδώρου Σικελιώτου καὶ βραχὺ λεξικὸν σπανίων λέξεων παρὰ τῷ Ἀρριανῷ². Ἐν φ. 139⁶ σημεῖωμα ἔχον ὧδε κατὰ τὴν πρὸς με ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Omont + Εἰ μὲν χειρογράψασα σίπεται τάφῳ, Εἰ δὲ γραφῆ μένοι εἰς χρόνους ἀπεράντους. + Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς ἐμοῦ Νικολάου βεστικαρίτου καὶ γραμματικοῦ Μωραίου (μονοκονδυλικῶς).

γ') Τὸν ὑπ' ἀρ. 1699 κώδικα τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, περιέχοντα τὸν Γοτθικὸν πόλεμον τοῦ Προκοπίου καὶ γραφέντα περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους (vers le milieu du XVe siècle). Ἐν φ. 186⁶ φέρεται τὸ σημεῖωμα τότε·

¹ *Hern. Stevenson Senior Codices manuscripti Palatini graeci Bibliothecae Vaticanae.* Ἐν Ῥώμῃ. 1885 σ. 141.

² *Omont Inventaire sommaire* Τόμ. Β' σ. 125.

Δόξα σοι ὁ θεὸς ἡμῶν δόξα σοι. Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον παρ' ἐμοῦ Νικολάου βεστιαρίτου καὶ γραμματικοῦ ποτῆ Μωραίου· ἐγεγόνει ἡ παροῦσα βίβλος εἰς ἡμέρας εἰκοσιπέντε. + Εἰ μὲν χειρὶ ἢ γραψάσα στυπεται τάφῳ, εἰ δὲ γραφῇ μένει εἰς χρόνους ἀπεράντους¹. Πανομοιότυπον τῆς τελευταίας σελίδος τοῦ κώδικος τούτου τῆς περιεχούσης καὶ τὸ ἄνω σημείωμα μετὰ τῆς μενοκονδυλίας τοῦ γράψαντος ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Ομονι, μὴ ἀναγνόντος τὴν μονοκονδυλίαν².

Ἄγνωστον δὲ μένει, ἂν ἐπ' ἴσης Πελοποννήσιος εἶνε καὶ εἰς τὸν αὐτὸν οἶκον ἀνήκει ὁ μοναχὸς Μελέτιος ὁ Μελαχροινὸς ὁ ἐν ἔτει 1272 ἢ 1273 δαπανήσας πρὸς γραφὴν τῆς ὑπ' ἀρ. 45 Κλίμακος τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει μονῆς Δοχειαρίου, ἧς ἐν τέλει φέρεται τὸ σημείωμα τόδε· Ἐγράφη τὸ παρὸν βιβλίον ἢ Κλίμαξ παρὰ χειρὸς Λέοντος μοναχοῦ, διὰ δόσεως δὲ τοῦ πανοσιωτάτου μοναχοῦ κυροῦ Μελετίου τοῦ Μελαχροينوῦ ἐπὶ ἔτους ,ςψπ' ἰνδ. πρώτης³.

19.

1450 — 1467. — Χαριτώνυμος Ἐρμώνυμος.

Μέχρι τοῦ 1750 ὁ Χαριτώνυμος Ἐρμώνυμος συνεχέετο πρὸς τὸν Γεώργιον Ἐρμώνυμον. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ Börgner διέκρινεν ὀρθῶς ἀπ' ἀλλήλων τοὺς δύο ἄνδρας⁴, οἵτινες, ὡς δυνάμεθα ἴσως νὰ εικάσωμεν, ὑπῆρξαν ἀδελφοί. Ἦσαν δ' ὅπωςδῆποτε ἀμφότεροι Σπαρτιᾶται, καὶ περὶ τοῦ ἐτέρου αὐτῶν, τοῦ Χαριτώνυμου, γινώσκομεν, ὅτι ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Γεωργίου Γεμιστοῦ. Ὡς ἐκ τούτου δὲ τοῦ λόγου εικάζω, ὅτι τὸ παραδόξως ὡς

¹ Ομονι ἐνθ' ἄν. Τόμ. Β' σ. 126.—Τοῦ αὐτοῦ Fac-similés de manuscrits grecs des XVe et XVIe siècles σ. 14 ἀρ. 42.

² Ομονι Fac-similés κτλ. Πίν. 42.

³ Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἐλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Κανταβριγίᾳ. 1895. Τόμ. Α' σ. 238.

⁴ De doctis graecis. Ἐν Λειψία. 1750 σ. 192 κ. ε.

πρὸς ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐλληνίζον ἐπώνυμον Ἑρμώνυμος ἦτο ἐξελλήνισις ἄλλου τινὸς ὀνόματος, καὶ δὴ ἴσως τοῦ Μερκούρης, καθ' ἃ ὁ Γεμιστὸς εἶχε μετονομάσει ἑαυτὸν Πλήθωνα. Καὶ τὸ Χαριτώνυμος δὲ ὑπολαμβάνω μετονομασίαν τοῦ Ἰωάννης ἐκ τοῦ γνωστοῦ ἄλλως ἐπώνυμου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ. Συνέγραψε δὲ ὁ Χαριτώνυμος Ἑρμώνυμος μονωδίαν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Γεωργίου Πλήθωνος¹, ἄλλην εἰς τὸν θάνατον τῆς Αἰκατερίνης Παλαιολογίνης, σωζομένην ἀνέκδοτον ἐν κώδικι τῆς Λαυρεντιακῆς βιβλιοθήκης², καὶ Κεφάλαια σὺν ἄλλοις τισὶν ἀποδεικνύοντα ὡς ὁ Χριστὸς ἐστὶν υἱὸς θεοῦ, ἐκδοθέντα ἐν Αὐγούστη τῷ 1611³.

Ὡς βιβλιογράφος δ' ἔγραψεν ὁ Χαριτώνυμος Ἑρμώνυμος τοὺς ἐξῆς δύο κώδικας·

α) Τὸν ὑπ' ἀρ. 1228 κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ καρδινάλιου Μαζαρίνου. Ὁ κώδιξ οὗτος, περιέχων συγγραφὰς ἀριστοτελικὰς, φέρει ἐν φ. 48^a τὸ σημεῖωμα τόδε· † Τῷ τῶν ἀγαθῶν παροχεῖ θεῷ χάρις † Ἑρμωνύμῳ δὲ τῷ γράψαντι δὸς, Σῶτερ, λύτρωσιν αἰτοῦντι σοι παραπτωμάτων, ὅπερ, καίπερ καταλογάδην γεγραμμένον, χωρίζεται εὐκόλως εἰς τρεῖς χωλιάμβους. Ἐν δὲ φ. 178^b τοῦ αὐτοῦ κώδικος ἀναγινώσκονται τάδε· Ἐγράφη ἐν Σπάρτῃ, Σεπτεμβρίῳ ,ς', ἰνδ. ιδ', ἔτει ,ς'ωνθ' (= 1450)⁴.

¹ Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ *Alexandre* (Πλήθωνος Νόμων συγγραφῆς τὰ σωζόμενα. Ἐν Παρισίοις. 1858 σ. 375 κ. ἐ.).

² *Bandini* Catalogus codicum manuseriptorum bibliothecae Mediceo-Laurentianae Τόμ. Β'. σ. 433.

³ Τὸ 1611 καὶ ὄχι τὸ 1608, ὡς ὁ κ. Σάθας ἐν Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ σ. 70, σημειώνει ὁ *Harles* ὡς ἔτος τῆς ἐκδόσεως ἐν τῇ τοῦ *Fabriceius* Bibliotheca graeca Τόμ. ΙΑ' σ. 593. Προσγράφει δ' ὁ κ. Σάθας τὰ ἔργα ταῦτα εἰς τὸν Γεώργιον Ἑρμώνυμον, μεθ' οὗ ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ τὸν *Böhner* συγχέων τὸν Χαριτώνυμον. Ἀναμνηστικῶς δ' εἰς τὰ ἔργα τὰ προσγραφόμενα εἰς τὸν Γεώργιον Ἑρμώνυμον καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Γρηγορίου γραφεῖσαν μονωδίαν εἰς τὸν Γεμιστόν.

⁴ *Omont* Les manuscrits grecs datés du XVe et XVIe siècle de la Bibliothèque Nationale et des autres bibliothèques de la France ἐν τῇ *Revue des Bibliothèques* Τόμ. Β' (1892) σ. 15.

β') Τὸν ὑπ' ἀρ. CCVI κώδικα τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης, περιέχοντα συγγραφὰς τοῦ Ἀριστοτέλους, ὧν τὰ μετὰ τὰ Φυσικὰ ἀντέβαλεν ὁ καρδινάλιος Βησσαρίων πρὸς τὸν Μαρκιανὸν CCXI¹. Φέρει δ' ὁ κώδιξ οὗτος ἐν φ. 165^ο τὸ σημεῖωμα τόδε· Ἐτελειώθη ἐν Ῥώμῃ ποινηλατουμένῳ μοι καὶ αὐτῷ Ἀπριλίῳ ια' ἔτει ς' αὐτοῦ (1467)· πατρὶς δέ μοι Λακεδαίμων, ἢ πάλαι ποτὲ μὲν εὐδαίμων, νῦν δὲ μάλιστα κακοδαίμων². Ἐν δὲ φ. 67^α ὑπάρχει τὸ ἐξῆς σημεῖωμα· Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν μηνὶ Ἰανουαρίῳ λη' Ἰνδικτιῶνος ιβ' η'· ἔτει τῷ ἀπὸ Χριστοῦ α' υ' ξ' λ' + ἐν Ῥώμῃ. Ἐπεταὶ δὲ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα εἰς τὸν Βησσαρίωνα·

+ Βησσαρίων κλέος οὐρανόμηκες ὃς ἔσχ' ἐπὶ γαῖαν
 ἄλκαρ ἐὼν μέγα τληπαθέων ἀχέων Ἑλλήνων
 τήνδ' ἄκος ἄθλου δέλτον Ἀριστοτέλους γε σοφίης
 τεῦξεν ἀριπρεπέως ξὺν ὅτι (κῶδ. ὅτι) πλείστοις θεῖς ἄθλα· +
 Χαριτώννυμος Ἐρμώννυμος³.

Ἀνήκε δὲ ὁ κώδιξ οὗτος εἰς τὸν Βησσαρίωνα, καθ' ἃ ἀποδεικνύει τὸ ἀνωτέρω ἐπίγραμμα καὶ τις ἐν αὐτῷ σημείωσις.

Ἐκ τῶν σημειωμάτων τῶν δύο τούτων κωδίκων μανθάνομεν, ὅτι ὁ Χαριτώννυμος τῷ μὲν 1450 εὕρισκετο ἔτι ἐν Σπάρτῃ, τῷ

¹ *Morelli* Bibliotheca manuscripta graeca et latina. Ἐν Βασσάνῳ. 1802 σ. 124.

² *Zanetti* Graeca D. Marci Bibliotheca codicum manuscriptorum. Ἐν Βενετίᾳ. 1740 σ. 113. — *Morelli* ἔνθ' ἀν. — *Omont* Georges Hermonyme de Sparte (Extrait des Mémoires et du Bulletin de la Société de l'Histoire de Paris et de l'île de France Τόμ. IB' (1885) σ. 6. Πρὸς. *Voigt* Wiederbelebung des classischen Alterthums έκδ. β'. Ἐν Βερολίῳ 1881. Τόμ. Β' σ. 132. Τὸ σημεῖωμα τοῦτο, καθ' ἃ μοι ἔγραψεν ὁ ὑποδιευθυντὴς τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης κ. G. Coggiola, εὔρηται ἐν φ. 165, οὐχὶ δ' ἐν φ. 175^ο τοῦ κώδικος, καθ' ἃ ἐκ λάθους ἐσημείωσεν ὁ *Morelli*.

³ Τὸ δεύτερον τοῦτο σημεῖωμα καὶ τὸ ἐπίγραμμα εἰς τὸν Βησσαρίωνα οὔτε παρὰ τῷ *Morelli*, οὔτε παρὰ τῷ *Zanetti* οὔτε παρὰ τῷ *Omont* εὔρηται ἐκδομένον. Ἀπλῆν δὲ μνησίαν αὐτοῦ ποιεῖται ὁ *Morelli* ἔνθ' ἀν.

δὲ 1467 ἐν Ῥώμῃ, εἰς ἣν μετέβη μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Πελοποννήσου κατ' ἄγνωστον ἔτος.

20.

1474-1475. — Δημήτριος Λεοντάρης.

Ὁ Δημήτριος Λεοντάρης ἔγραψε

α) Τὸν Παρισιακὸν κώδικα 1639, περιέχοντα τὴν Ξενοφώντος Κύρου παιδείαν καὶ τὴν Κύρου Ἀνάβασιν ὡς καὶ τοὺς Χαρακτῆρας τοῦ Θεοφράστου. Ἐν φ. 84^α ἐν τέλει τοῦ Ζ' βιβλίου τῆς Κύρου παιδείας ἀναγινώσκονται τάδε: Ὁ γράφων Δημήτριος ὁ Λεοντάρης * Ἔτους 5⁸ πβ⁸ ἰνδ. 5^η Μαῖω 13^η ἰη Οἰτροντο. Ἐν δὲ φ. 103^α ἐν τέλει τῆς Κύρου παιδείας: * Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον τοῦ Ξενοφώντος τῆς Κύρου παιδείας προστάξει τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου καὶ περιφανοῦς ἄρχοντος μισέρ Ἀντωνέλου δὲ Ἀβέρσα, τοῦ μεγάλου σεκρεταρίου, διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ μεγαλοπρεποῦς καὶ ἐνδόξου ἄρχοντος μισέρ Ἀντωνίου Γουιδάνου, καὶ κονσιλιέρι, διὰ χειρὸς ἐμοῦ Δημητρίου Λεοντάρη, τοῦ ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ κβ^η, ἰνδικτιῶνος 5^η, τοῦ 5⁸ πβ⁸ ἔτους + (= 1474). Ἐν δὲ φ. 194^β ἐν τέλει τοῦ Θεοφράστου: + Ὁμοίως καὶ πάλιν ἐτελειώθη καὶ τὸ δεύτερον βιβλίον τοῦ Ξενοφώντος τῆς Κύρου ἀναβάσεως, διὰ χειρὸς ἐμοῦ Δημητρίου τοῦ Λεοντάρη, κατὰ μῆνα Φεβρουάριον τῆς ἐνισταμένης ὀγδόης ἰνδικτιόνης τοῦ 5⁸ πγ⁸ ἔτους, χάριν ἀγάπης τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου ἄρχοντος, τοῦ μείζωνος σεκρεταρίου τοῦ αὐθέντου τοῦ ῥηγὸς, μισέρ Ἀντωνέλου δε Πετρούτζιοις, διὰ συνδρομῆς τοῦ μισέρ Ἀντωνίου Γουιδιάνου καὶ κονσιλιέρη ῥηγικοῦ. Καὶ ἐγὼ μὲν καὶ ἔγραψα, καὶ γράφω, καὶ γράψω, τὴν δὲ ῥηγικὴν χάριν οὐ δύναμαι ἔχειν, διὸ καὶ παρακαλῶ τὴν αὐθεντίαν σου, ἃς εἴμε ῥεκουμαν-

τάτος, ἐπειδὴ πάσχω πολλά ἀπὸ τούς προκουρατόρους τοῦ Ὀσποιταλίου¹.

β') Τὸν Παρισιακὸν 2850, περιέχοντα Σιβυλλεῖους χρησμούς, οὗ ἐν φ. 72^ο ἀναγινώσκονται τάδε: + Ἐγράφη τὸ παρὸν βιβλίον τῆς Σιβύλλης ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ ἐξοχωτάτου κυρίου μισέρ Ἀντωνέλου δὲ Πειρούτζιους καὶ μεγάλου σεκρεταρίου διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ τετιμημένου ἄρχοντος μισέρ Ἀντωνίου Γουϊδάου καὶ πρώτου τοῦ ἱεροῦ κονσιλίου, διὰ χειρὸς ἐμοῦ Δημητρίου τοῦ Λεοντάρη, ἕνεκεν ἀγάπης καὶ χρέους τῶν προλεχθέντων παν' ὑπερτάτων ἀρχόντων, ἐν μηνὶ Σεπτεβρίῳ κβ', ἰνδ. ηῆς, τοῦ ς^ο πγ^ο ἔτους: + Δημήτριος ὁ Λεοντάρης².

Ἐκ τῶν σημειωμάτων τούτων βλέπομεν, ὅτι ὁ Δημήτριος Λεοντάρης ὑπηρέτει τῷ 1474 καὶ 1475 ἐν τῇ αὐλῇ τῶν βασιλέων τῆς Νεαπόλεως καὶ ἔγραψε τοὺς ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. α' καὶ β' κώδικας χάριν τοῦ γραμματέως καὶ πρωθυπουργοῦ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου Α', τοῦ Ἀντωνέλλου Peirucci³. Πιθανῶς δὲ εἶνε ὁ αὐτὸς Δημήτριος Λεοντάρης εἰς ὃν ἀνήκε τῷ 1446 ὁ Βατικανικὸς κώδιξ Reginae Svecorum 6, περιέχων τὸ Εὐαγγέλιον, τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν μετὰ ὑπεμνημάτων, ἀνήκων δὲ, πρὶν ἢ περιέλθῃ εἰς αὐτὸν, εἰς τὸν μητροπολίτην Σηλυβρίας Ἰγνάτιον τὸν Χορτασμένον κατὰ τὸ ἐν τῷ φ. 205^ο τοῦ κώδικος σημείωμα τότε: Τὸ παρὸν βυ-

¹ *Omoné* Les manuscrits grecs datés du XVe et XVIe siècles de la Bibliothèque Nationale et des autres bibliothèques de la France ἐν τῇ Revue des Bibliothèques Τόμ. Β' (1892) σ. 19. Ἀνωτέρω παρετέθησαν τὰ σημειώματα μετὰ τινων διαφορῶν μετ' ἀντιβολῆν πρὸς τὸν κώδικα. Τὸ σημείωμα εἶχεν ἐκδοθῆ πρότερον ἐσφαλμένον ὑπὸ τοῦ *Montfaucon*, ὅστις κακῶς εἶχεν ἀναγνώσει *Λευτάρη* (*Leutares*) τὸ ὄνομα τοῦ βιβλιογράφου ἐν *Palaeographia graeca* σ. 83 καὶ 98.

² *Omoné* ἐνθ' ἀν. σ. 21. Τοῦ αὐτοῦ Fac-similés de manuscrits grecs des XVe et XVIe siècles σ. 11 καὶ Πίναξ 17, ἐν ᾧ πανομοιότυπον τοῦ κώδικος τούτου, ἐκ φ. 54^ο - 55^ο.

³ Πρὸβλ. *L. Delisle* Cabinet des manuscrits Τόμ. Α' σ. 229.— *Legrand* Bibliographie Hellénique Τόμ. Α' σ. CLIX καὶ CLX.

βλῦον ὑπύρχεν πρότον μὲν τοῦ ἀ΄ οὐτάτου ἀρχιερέως Συλ-
βρίας κυροῦ Ἰγνατίου τοῦ Χορτασμένου. Αὐτὸς δὲ ἀφήκεν
αὐτό προς τον αὐαῦτοῦ ὑπουργὸν χάρην εὐχῆς κυρὸν Μακά-
ριον· καὶ καθηγοῦμενον τῆς Ἀγίας Μαρίνης τῆς οὔσης ἐν τῇ
αὐτῇ πόλει οὔτος δὲ ἀπεχαρίσατω ἐμὲ Δημητρίω τὸ Λεον-
τάρη· ἐγράφη δὲ καὶ παρ' ἐμοῦ οἰκιδόχυρὸ δι' ἐνθύμησιν· ἐν
μινὶ Ιου^α καὶ Ἰνδικτιῶνος 9ης ἔτους 579^α· ὅταν ἐφυ^τ ὁ δε-
σποτιης κυρὸς Θε^{το} ⁽¹⁾ καὶ ἀπυ^τ εἰς τὴν Συλυβρίαν καὶ πάλιν
ἐπανήλθεν ὧδε ².

Καὶ λέγει μὲν ἐν τοῖς σημειώμασι τῶν κωδίκων α' καὶ β' ὁ
Δημήτριος Λεοντάρης, ὅτι κατήγετο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως,
ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀπίθανον, ὅτι ὁ οἶκος αὐτοῦ συνεδέετο ἐμμέσως
πρὸς τὴν Λακεδαίμονα· διὸ καὶ ὑπέλαβον ἀναγκαῖον νὰ συμπερι-
λάβω αὐτὸν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους βιβλιογράφους. Γνωστότα-
τος εἶνε δῆλα δὴ ὁ Δημήτριος Λάσκαρις (Λεοντάρης καὶ Λεοντά-
ρις καὶ Λεοντάριος) ὁ ἀκμάσας ἐπὶ Μανουήλ τοῦ Παλαιολόγου
καὶ διακριθεὶς οὐ μόνον ἐν Θεσσαλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Λακεδαί-
μονι ³. Ὁ αὐτὸς δὲ πάντως εἶνε, εἰς ὃν ἀπευθύνεται ἢ ἐν τῷ

¹ Τὸ παραναγνωσθὲν ὑπὸ τοῦ συντάκτου τοῦ καταλόγου ὄνομα τοῦτο γραπτίον ἀναμ-
φηρίστως θεθε = Θεόδωρον. Ἔϊνε δὲ οὔτος ὁ Θεόδωρος Παλαιολόγος. Περὶ δὲ τοῦ
Δημητρίου Λεοντάρη καὶ τῶν κατὰ τὴν Σηλυβρίαν, εἰς ἃ ἀναφέρεται τὸ σημείωμα, πρβλ.
Φραντζῆν ἐκδ. Βόννης σ. 195, 4 κ. ἔ.

² *Henr. Stevenson Senior Codices manuscriptorum graecorum Reginae Svecorum et Pii PP. II. Bibliothecae Vaticanae.* Ἐν Ῥώμῃ. 1887 σ. 6. Πρβλ. *Gregory Prolegomena* σ. 591 ἀρ. 886.

³ Δούκας ἐκδ. Βόννης σ. 133, 15 : Δημήτριον Λάσκαριν τὸν Λεοντάριον, ἄνδρα
καὶ ὡς χρῆ εἰπεῖν στρατηγὸν γενναῖον, εὐδοκίμησαντα ἐν τῇ Λακεδαιμονίᾳ καὶ Θεσ-
σαλίᾳ τὸ πρῶτον ζῶντος τοῦ ἐν αὐτῇ βασιλεύσαντος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου ἀνε-
μιοῦ τοῦ αυτοκράτορος· καὶ γὰρ ὁ Δημήτριος οὔτος εἶχε τὰ πρῶτα τῶν τιμῶν παρ'
αὐτῷ. Πρβλ. περὶ αὐτοῦ Δούκας σ. 79, 8. 118, 19. 139, 16. 142, 10. 152, 4, 12
κ. ἔ. Φραντζῆν ἐκδ. Βόννης σ. 111, 19. 112, 2, 20 κ. ἔ. Περὶ αὐτοῦ ὡς πρέσβευς
τοῦ Μανουήλ Παλαιολόγου πρὸς τὸν σουλτᾶνον Μωάμεθ Α' ἐν Κωνσταντινουπόλει
ἴδε καὶ *Zinkeisen Geschichte des osmanischen Reiches.* Ἐγ Ἀμβούργῳ. 1840
Τόμ. Α' σ. 501 κ. ἔ.

Παρισιακῶ κώδικι 3041 ἐπιστολή Μανουήλ τοῦ Παλαιολόγου ἢ ἀρχομένη μὲν διὰ τῶν λέξεων Ἀναγνοῦς τὰ παρ' ἐμοί, γραφεῖσα δὲ περὶ τὸ 1422 ἢ ὀλίγον ἀργότερον¹. Μνημονεύεται δὲ ὁ Δημήτριος Λεοντάρης οὗτος καὶ ἐν πολλαῖς τῶν βραχυτάτων ἑκατὸν ἐπιστολῶν τοῦ Δημητρίου Χρυσολωρᾶ πρὸς τὸν Μανουήλ Παλαιολόγον². Ἐτελεύτησε δ' ὁ Δημήτριος Λεοντάρης οὗτος τὸν Σεπτέμβριον 1431 κατὰ τι σημεῖωμα τοῦ ὑπ' ἀρ. 265 κώδικος τῆς ἐν Μακεδονίᾳ μονῆς Εἰκοσιφοινίστης³, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν μονῇ τοῦ Προδρόμου τῇ ἐπονομαζομένη τῆς Πέτρας. Ἐπεγράφη δ' εἰς τὸν τάφον αὐτοῦ ἐπίγραμμα περισωθὲν μέχρις ἡμῶν⁴. Ὁ δ' ἐκδούς τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο Ἰωάννης Σακκελίων ἐξήνεγκε τὴν εἰκασίαν, ὅτι ὁ βιβλιογράφος, περὶ οὗ ἔγεινε λόγος ἐν ἀρχῇ τοῦ σημειώματος τούτου, ἦτο ὁμώνυμος ἔγγονος τοῦ στρατηγοῦ Δημητρίου Λεοντάρη. Ἀλλὰ περὶ τοῦ ζητήματος τοῦτο ἐπέχω ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἐκφράσω γνώμην, ἐπιφυλασσόμενος νὰ ἐπανέλθω εἰς αὐτὸ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπανεκδόσεως καὶ ἐξερευνήσεως τῶν βιογραφικῶν σημειωμάτων τοῦ Δημητρίου Λεοντάρη τοῦ κεκτημένου τὸν Λαυρεντιακὸν Plut. LV cod. 4⁵.

¹ *Berger de Xivrey* Mémoire sur la vie et les ouvrages de l'empereur Manuel Paléologue ἐν τοῖς Mémoires de l'Institut de France, Académie des inscriptions et belles lettres Τόμ. ΙΘ' (1853) σ. 198-199 ἀρ. 97. Ἡ ἐπιστολή αὕτη δὲν εὑρίσκεται ἐν ταῖς τοῦ *Legrand* Lettres de l'empereur Manuel Paléologue. Ἐν Παρισίοις 1893.

² Εὑρηνται αὗται ἐν τῷ Vaticanus graecus 1111, τῷ ὀξωνιακῷ Baroccianus 125 καὶ τῷ Παρισιακῷ 1191. Ἴδε περὶ αὐτῶν καὶ *Krumbacher* Geschichte der Byzantinischen Litteratur σ. 110, ἐλλ. μεταφρ. *Σωτηριάδου* Τόμ. Α' σ. 214.

³ Ἀθ. Παπαδοπούλου *Κεραμέως* Ἐκθεσις παλαιογραφικῶν ἐρευνῶν ἐν Παραρτήματι ἀρχαιολογικῷ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως Τόμ. ΙΖ' σ. 30.

⁴ Ἐξέδωκε τοῦτο ὁ Ἰω. Σακκελίων ἐν Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι 1886 σ. 238 κ. ἐ. ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 1075 κώδικος τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν. Ἄλλο δ' ἀντίγραφον, οὗ ἔχω ἀντιβολὴν, γενομένην χάριν ἐμοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀλφρέδου *Schmidtke*, περιλαμβάνεται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 192 κώδικι τῆς Εἰκοσιφοινίστης. Ἴδε Ἀθ. Παπαδοπούλου *Κεραμέα* ἐνθ' ἄν.

⁵ Ἴδε ταῦτα παρὰ *Bandini* Catalogus codicum graecorum bibliothecae Laurentianae. Ἐν Φλωρεντίᾳ. 1768 Τόμ. Β' σ. 236 κ. ἐ. Ἐξεδόθησαν καὶ ὑπὸ

21.

1462 — 1492 (:) — Δημήτριος Τριβώλης.

Ὁ Δημήτριος Τριβώλης ἔγραψε τοὺς ἐξῆς κώδικας·

α') Ἐν ἔτει 1462 τὸν ὑπ' ἀρ. Ψ-Ι-Ι τῆς ἐν Ἐσκουριάλῳ βιβλιοθήκης, περιέχοντα συγγραφὰς τοῦ Πλάτωνος. Ἐν φ. 207^ε ἀναγινώσκειται τὸ ἐξῆς σημείωμα· Ἡ βίβλος ἦδε ἐγράφη δι' οἰκείας χειρὸς ἐμοῦ Δημητρίου Τριβώλη Πελοποννησίου ἐκ Σπάρτης, τὰς διατριβὰς ποιῶντος ἐν Κερκυραίων νήσῳ μετὰ τὴν τῆς ἡμετέρας πατρίδος ἄλωσιν, ἔτει ς^ω Ϟ^ω ο^ω ¹.

β') Ἐν ἔτει 1465 τὸν ὑπ' ἀρ. CCCCXLXI τῆς ἐν Μονάχῳ βιβλιοθήκης, περιέχοντα τὰς Ἐννεάδας τοῦ Πλωτίνου μετὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Πορφυρίου, ἐν ᾧ ἀναγινώσκειται ἡ σημείωσις ἡδε· Ἡ βίβλος ἦδε ἐγράφη διὰ τῆς ἐμῆς χειρὸς Δημητρίου Τριβόλου Πελοποννησίου ἐκ Σπάρτης, διατρίβοντος ἐν πόλει Κρήτης Γορτύνη, μετὰ τὴν τῆς ἐμῆς πατρίδος ἄλωσιν, ἐν ἔτει ς^ω Ϟ^ω ο^ω ².

γ') Τῷ αὐτῷ ἔτει τὸν ἐν τῇ Πανεπιστημιακῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Κρακοβίας κώδικα ὑπ' ἀρ. 543, περιέχοντα τὴν Ὀμήρου Ὀδύσειαν μετὰ σχολίων. Ἐν φ. 1^α εὑρηνται τάδε· Ἔργον καὶ κτῆμα Δημητρίου Τριβώλη τοῦ Σπαρτιάτου ³.

τοῦ Köchly (Index lectionum Turicensis 1854 σ. 6) ἐκ τοῦ Βερναίου κώδικος 97 φ. 246^α.

¹ Graux Essai sur les origines du fond grec de l'Escurial. Ἐν Παρισίῳ. 1880 σ. 92 ἐν σημ. Τὸ σημείωμα λείπει ἐν τῷ τοῦ Miller Catalogue des manuscrits grecs de la bibliothèque de l'Escurial. Πρβλ. Legrand Bibliographie Hellénique.... aux XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίῳ. 1885 Τόμ. Α' σ. CXXXIII, ὅπου ὁ συγγραφεὺς ἐσφαλμένως μεταγράφει τὸ ἔτος ς^ω Ϟ^ω ο^ω εἰς 1472.

² Hardt Catalogus codicum manuseriptorum graecorum bibliothecae Regiae bavaricae Τόμ. Δ' σ. 404.

³ Gottlob Verzeichniss der griechischen Handschriften in Österreich ausserhalb Wiens. (Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. Philosophisch-Historische Klasse. Band CXLVI). Ἐν Βιέννῃ. 1903 (χωριστοῦ τεύχους σ. 19).

δ') Ἐν ἔτει 1472 τὴν ἐν τῇ Μαρκιανῇ βιβλιοθήκῃ ὑπ' ἀρ. DCXXI Ἀνθολογίαν ἐπιγραμμάτων, ἧς ἐν φ. 66^α φέρονται τάδε· Τοῦτο τὸ κάλλιστον βιβλίον ἐστὶ ἔργον χειρῶν καὶ κτῆμα Δημητρίου Τριβώλη τοῦ Σπαριάτου. Ἐγράφη δὲ καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ἐμῆς πατρίδος ἄλωσιν ἐν Ῥώμῃ, ἔτει ,σϞϞ', παρὰ καλλίστου ἀντιγράφου ἀντιγραφέν¹.

ε') Ἐν ἔτει 1481 τὸν ὑπ' ἀρ. 2182 κώδικα τοῦ Διοσκορίδου· ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων. Ἐν τέλει τοῦ τετάρτου βιβλίου, φ. 87^α, ὁ βιβλιογράφος ἐσημείωσε τάδε·
 † Καὶ τοῦτο τὸ κάλλιστον καὶ ἀναγκαιότατον βιβλίον ἐγράφη χειρὶ Δημητρίου Τριβώλη τοῦ Σπαριάτου, μετὰ τὴν τῆς πατρίδος ἄλωσιν, ἐν Κερκύρᾳ ἔτει ,σϞϞϞϞ', μηνὶ Ἀπριλίῳ δ', Ἰνδικτιῶνος ιδ' : ~.²

ς') Τὸν ὑπ' ἀρ. Ad. XV 9²⁶ κώδικα τῆς ἐν Μεδιολάνῳ βιβλιοθήκης Brera, περιέχοντα τὸν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ Παλαιολόγον συμβουλευτικὸν λόγον Γεωργίου τοῦ Γεμιστοῦ περὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πραγμάτων. Καὶ δὲν φέρει μὲν ὁ κώδιξ οὗτος σημεῖωμα τοῦ Τριβώλη, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμέ-

¹ *Zanetti* Graeca D. Marci bibliotheca codicum manuscriptorum. Ἐν Βενετίᾳ. 1740 σ. 317. Παρὰ *Zanetti* φέρεται κακῶς *Τριβωλήτου* ἀντὶ *Τριβώλη* τοῦ. Ἐντεῦθεν κακῶς ἐνόμισεν ὁ *Vogel* ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντι πίνακι Ἑλληνικῶν βιβλιογράφων (ἐν τῷ *Serapeum* Τόμ. Ε' (1844) σ. 256 κ. ἐ.) καὶ κατ' αὐτὸν ὁ *Gardthausen* (*Griechische Paläographie* σ. 320), ὅτι ὁ Τριβώλης ἐλέγετο καὶ *Τριβωλήτης* (*Tribole [-letes]*).

² *Omont* Les manuscrits grecs datés des XV et XVI siècles de la Bibliothèque Nationale et des autres bibliothèques de la France ἐν τῇ *Revue des bibliothèques* Τόμ. Β' (1892) σ. 23.— Τοῦ αὐτοῦ *Fac-similés de manuscrits grecs des XVe et XVIe siècles*. Ἐν Παρίσι. 1887 σ. 11 καὶ Πίν. 18, ὅκου πανομοιότυπον τοῦ φ. 87^α, ἐν ᾧ τὸ σημεῖωμα τοῦ Τριβώλη. Ἐκ τούτου διώρθωσα μικρὰς τινὰς ἀνακρίβειας τῆς προτέρας ἐκδόσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ *Omont* ἐν τῇ *Revue des bibliothèques*. Ὅλως δὲ σφαιρὸν εἶνε τὸ ἔτος ,σϞμθ', ὅπερ ἔγραψεν ὁ *Legend*, ὁ πρῶτος ἐκδοὺς ἀτελῶς τὸ σημεῖωμα ἐν τῇ *Histoire de Tagiarierra... par Jacques Trivolis*. Ἐν Παρίσι. 1875 σ. 20 ἐν σημ. Καὶ ταῦτα ἐν ᾧ ἐν τῷ κειμένῳ τῆς αὐτῆς σελίδος, ἐν ᾧ ἐξέδωκε τὸ σημεῖωμα, ποιεῖται ὀρθῶς λόγον περὶ ἔτους 6989, ὅπερ ὅμοιως πεπλανημένως μεταγράφει εἰς 1480 ἀντὶ 1481. Ἄλλως δ' ὁ *Legend* μόνον τοῦτον τὸν κώδικα ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Τριβώλη γεγραμμένων ἐγίνωκε, καθ' ἃ καὶ ὁ *Omont* ἀργότερον.

νον εικάζει ἐκ τῆς γραφῆς ὁ περιγράφας τοὺς κώδικας τῆς βιβλιοθήκης ἐκείνης κ. Martini¹.

Ἐν τῷ κώδικι Vaticanus graecus 1412 εὔρηται κατάλογος διαφόρων χειρογράφων, συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰάνου Λασκάρεως κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀνατολὴν περιοδείαν περὶ τὸ 1492 καὶ ἐκδοθεὶς ὑπὸ τοῦ K. K. Müller². Ἐν αὐτῷ δ' εὑρίσκωμεν ἀναγεγραμμένα καὶ βιβλία ἀποκείμενα ἐν Ἀρτῇ ἐν τοῖς τοῦ Τριβολίου κυροῦ Δημητρίου. Καὶ δὲν γινώσκωμεν μὲν ἄλλοθεν διατριβὴν τοῦ ἡμετέρου Τριβώλη ἐν Ἀρτῇ, ἀλλὰ πιθανώτατα ὁ ἀνὴρ, οὗ τὰ βιβλία ἀνέγραψεν ὁ Λάσκαρις, εἶνε αὐτὸς ἐκεῖνος καὶ οὐχὶ ἄλλος ὁμώνυμος. Εἶνε δὲ οἱ κώδικες ἐκεῖνοι, οὗς πάντας ἢ τοὺς πλείστους ἔγραψεν, ὡς δικαιούμεθα νὰ εικάσωμεν, αὐτὸς ὁ Τριβώλης, οἱ ἐξῆς κατὰ τὸν εἰρημένον κατάλογον·

— Παράδοσις εἰς τοὺς περσικοὺς κανόνας τῆς ἀστρονομίας.

— Ἰσαὰκ μοναχοῦ τοῦ Ἀργυροῦ τῷ Οἰναιώτῃ κυρῷ Ἀνδρονίκῳ μεθόδους αἰτήσαντι λογικὰς ἐκθέσθαι ἡλιακῶν καὶ σεληνιακῶν κύκλων καὶ τῶν τούτοις ἐπομένων.

— Ἐκ τῶν Ἡφαιστίωνος τοῦ Θηβαίου ἀποτελεσματικῶν καὶ ἐτέρων παλαιῶν περὶ τῆς τῶν ιβ' μοιρῶν ὀνομασίας καὶ δυνάμεως.

— Θεοφίλου περὶ καταρχῶν, πῶς δεῖ σκέπτεσθαι τὰς μεταφορὰς τῶν χρόνων καὶ τὰ συμβαίνοντα ἐν αὐτῷ καὶ τὰς δ' τροπὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ, οὗ ἡ ἀρχή: Ἐπειδήπερ ἡ ἀρχὴ τοῦ χρόνου γίνεται τοῦ ἡλίου.

— Ἱατρομαθηματικὰ Ἐρμού τοῦ Τριςμεγίστου πρὸς Ἀμμωνα Αἰγύπτιον.

— Στεφάνου Ἀλεξανδρέως φιλοσόφου ἀποτελεσματικὴ πρα-

¹ Catalogo di manoscritti greci esistenti nelle biblioteche italiane Τόμ. Α' σ. 14.

² Neue Mittheilungen über Janos Laskaris und die Mediceische Bibliothek in τῷ Centralblatt für Bibliothekswesen Τόμ. Α' (1884) σ. 379 κ. ἑ.

γματεία πρὸς Τιμόθεον τὸν αὐτοῦ μαθητὴν, πρόφασιν μὲν ἔχουσα τὴν νεοφανῆ καὶ ἄθεον νομοθεσίαν τοῦ Μωάμεθ, πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τῶν μελλόντων προαγορεύουσα, ταῦτα πάντα ἐν ἐνὶ βιβλίῳ.

— Δεξιπτον Πλατωνικοῦ φιλοσόφου εἰς τὰς Ἀριστοτελικὰς κατηγορίας ἀποριῶν τε καὶ λύσεων α' β' γ', ἀτελής.

— Κωνσταντίνου τοῦ Μανασσῆ ἐρωτικὸν βιβλίον τὸ κατὰ Ἀρίστανδρον καὶ Καλλιθέαν Ἰνδικὸν διὰ στίχων πολιτικῶν.

— Παροιμίαι ὧν ἀρχὴ: ἀγρὸς ἢ πόλις.

— Στίχοι Πισίδου τοῦ σοφοῦ Γεωργίου διακόνου τε τῆς θεοῦ ἐκκλησίας περὶ τῶν μεγίστων τοῦ θεοῦ κτισμάτων. Ἡ ἀρχὴ: ὦ παντὸς ἔργου.

— Στίχοι τοῦ Σταφιδάκη εἰς τὸν μέγαν στρατοπεδάρχη.

— Νικολάου ἐπισκόπου Μεθώνης ἀνάπτυξις τῆς θεολογικῆς στοιχειώσεως Πρόκλου τοῦ Λυκίου Πλατωνικοῦ φιλοσόφου πρὸς τὸ μὴ συναρπάζεσθαι τοὺς ἀναγινώσκοντας ὑπὸ τῆς ὑποφαινομένης αὐτῇ πενθανάγκης καὶ σκανδαλίζεσθαι κατὰ τῆς [ἀληθοῦς πίστεως].

— Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου (γρ. Κύρρου) θεραπευτικὴ τῶν Ἑλληνικῶν παθημάτων ἐν λόγοις δώδεκα α' περὶ πίστεως· β' περὶ ἀρχῆς· γ' περὶ ἀγγέλων καὶ τῶν καλουμένων θεῶν καὶ τῶν πονηρῶν δαιμόνων· δ' περὶ ὕλης τοῦ κόσμου· ε' περὶ φύσεως ἀνθρώπου· ς' περὶ τῆς θείας προνοίας· ζ' περὶ θυσιαῶν· η' περὶ τῆς τῶν μητέρων τιμῆς· θ' περὶ νόμων· ι' περὶ χρησμῶν ἀληθῶν· ια' περὶ τέλους κρίσεως· ιβ' περὶ πρακτικῆς [ἀρετῆς].

— Αἰνείου σοφιστοῦ διάλογος ὁ Θεόφρασιος. Κεφάλαια: ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνθρώπων προβιοτή, ἔλεγχος τῆς παρ' Ἑλλησι λογομαχίας, ὅτι οὐ μεταβαίνει εἰς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ ἄλογα ζῶα ἢ ἀνθρωπεία ψυχῆ, καὶ περὶ προνοίας, διὰ τί τῶν τικτομένων τὰ πάθη· ὅτι χρήσιμον τῆς τελευτῆς τὸ διάφορον· ὅτι ἀθά-

νατοι αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαί· ὅτι πεπερασμένοι, καὶ περὶ κόσμου γενέσεως καὶ τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολῆς¹.

Μετὰ δὲ τὴν ἀναγραφὴν δύο κωδίκων ἀνηκόντων εἰς τὸν Ἄρτης Νεόφυτον ἔπονται πάλιν·

Ἐν τοῖς τοῦ Τριβολίου κυρίου Δημητρίου

— Ἐπιστολαὶ σοφῶν ἀνδρῶν διαφόρων.

— Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ εἰς τὴν ψυχογονίαν τοῦ Πλάτωνος.

— Ἡρασιτίωνος ἐγχειρίδιον.

— Δεξικὸν σημαντικὸν τῶν λέξεων τῶν δέκα ῥητόρων κατὰ στοιχεῖον.

— Ἡρακλείτου τοῦ Ποντικοῦ ἀλληγορίαι πρὸς τὰ περὶ θεῶν Ὀμήρω πεποιημένα καὶ ἀντιρρήσεις πρὸς τοὺς κατ' αὐτοῦ βλασφημήσαντας.

— Θεμιστίου σοφιστοῦ καὶ ἐπάρχου λόγος περὶ τῶν ἡτυχηκότων ἐπὶ Οὐάλεντος. Τοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς εἰρήνης Οὐάλεντι. Τοῦ αὐτοῦ προτρεπτικὸς Οὐαλεντινιανῶ νέω. Τοῦ αὐτοῦ ὑπατικὸς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰοβιανόν. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντίον. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἐγκωμιάσαντος αὐτόν. Πρὸς τὴν γερουσίαν ἢ χαριστήριος αὐτόν ἀποδεικνὺς τὸν βασιλέα μάλιστα φιλοσοφίας μετέχοντα.

— Ἰσοκράτους Ἑλένης ἐγκώμιον.

— Σχόλια εἰς τὸ περὶ ζώων μορίων α' β' γ' δ'. Σχόλια εἰς τὸ περὶ ζώων πορείας. Εἰς τὸ περὶ μνήμης καὶ ἀναμνήσεως, ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως καὶ τῆς καθ' ὕπνον μαντικῆς. Ἐτι εἰς τὸ περὶ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως. Εἰς τὸ περὶ ζώων κινήσεως. Εἰς τὸ περὶ μακροβιότητος καὶ βραχυβιότητος. Εἰς τὸ περὶ ζώων γενέσεως α' β' γ' δ' ε'. Εἰς τὸ περὶ γήρως καὶ νεότητος καὶ ζωῆς καὶ θανάτου καὶ περὶ ἀναπνοῆς.

— Τοῦ Φιλοπόνου σχόλια εἰς τὰ β' τῶν Προτέρων ἀναλυτικῶν.

¹ *K. K. Müller* ἐνθ' ἀν. σ. 393 κ.έ. Ἐν τῇ ἀνωτέρω ἀναδημοσιεύσει τῆς ἀναγραφῆς ταύτης παρελήφθησαν αἱ παρὰ *Müller* σημειούμεναι διάφοροι γραφαὶ τοῦ κώδικος.

— Στεφάνου φιλοσόφου Ἀλεξανδρείας εἰς τὰ β' τῶν Προτέρων ἀναλυτικῶν σχόλια, ἀτελές.

— Φιλοπόνου εἰς τὰ Πρότερα τῶν β' ἀναλυτικῶν.

— Ἐξήγησις Ἐφεσίου τῶν σοφιστικῶν ἐλέγχων.

— Δομνίου Δαρισσαίου τῶν σοφιστικῶν ἐλέγχων.

— Τοῦ μεγάλου λογοθέτου, οἶμαι· ἀνεγνώσθησαν διαφόρων ἀνδρῶν δόξαι διάφοροι περὶ ψυχῆς φιλοσοφησάντων, ὡς ἡ παρ-
οῦσα συγκεφαλαιουῖται συγγραφὴ ἐκλογή καὶ μάλιστα τῶν Ἀ-
ριστοτέλους περὶ αὐτῆς σπουδασμάτων περὶ ἐνεργειῶν καὶ πα-
θῶν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος καὶ τῆς κατ' αὐτὸ διαίτης λόγος
α' ἐν κεφαλαίοις κ', ἔτι περὶ τῶν ἐνεργειῶν καὶ παθῶν τοῦ ψυ-
χικοῦ πνεύματος καὶ τῆς κατ' αὐτὸ διαίτης λόγος β' ἐν κεφα-
λαίοις ις'· συγγραφὴ (ἡ τελευταία λέξις διαγεγραμμένη).

- Παράφρασις εἰς τοὺς σοφιστικοὺς ἐλέγχους: Σκοπὸς τῷ Ἀριστοτέλει εἰπεῖν περὶ τῶν σοφιστικῶν ἐλέγχων, οὐχ ἵνα αὐτοὶ ἀπατῶμεν καὶ ἐλέγχωμεν καὶ μέχρι τοῦ: ἔλεγον τοῦτο παρὰ τὸ δυνατὸν καὶ ἀναγκαῖον φάσκοντες γίνεσθαι τὸ σόφισμα.

Πλὴν δὲ τῶν κωδίκων τούτων ἐκέκτητο ὁ Τριβώλης καὶ τὸν ὑπ' ἀρ. CCXXII κώδικα τῆς ἐν Μονάχῳ βιβλιοθήκης, περιέ-
χοντα τὸν Πορφύριον, τὸν Ἀμμώνιον καὶ τινὰς ἀριστοτελικὰς
συγγραφάς. Ἀναγινώσκονται δ' ἐν τέλει αὐτοῦ τάδε: Τοῦτο τὸ
κάλλιστον βιβλίον ἐμὸν ἐστὶ κτῆμα Δημητρίου Τριβώλη Πελο-
ποννησίου ἐκ Σπάρτης, ἐπριάμην δὲ καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ἐμῆς
πατρίδος ἄλωσιν τῆς Λακεδαίμονος ποτ' εὐδαίμονος¹.

Τῷ Τριβώλῃ ἀπευθύνεται μία τῶν ἐπιστολῶν τῶν γραφεισῶν
ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος Μανουὴλ Παλαιολόγου², ἐξ ἧς δεικνύεται
σαφῶς, ὅτι ὁ εἰς ὃν ἔγραψεν ὁ αυτοκράτωρ ἦτο ἀνὴρ λόγιος.
Ἐπιστέλλων δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Μανουὴλ γράφει· αὐτὴν τὴν τοῦ

¹ *Hardt* ἐνθ' ἀν. Τόμ. Β' σ. 449. Ὁ *Hardt* ἀνέγνω κακῶς Τριβωλῆ ἀντὶ Τριβώλη.

² *Legrand* *Lettres de l'empereur Manuel Paléologue*. Ἐν Παρισίοις. 1893 σ. 12 κ. ἔ.

Πέλοπος ἦν οἰκεῖς νῦν, καὶ προσθέτει· ἔχουσαν γάρ μοι τὸν γλυκύτατον ἀδελφὸν καὶ φίλον καὶ υἱὸν, πῶς οἶει με ταύτην ποθεῖν ἰδεῖν; Κατὰ ταῦτα ἐγράφη ἢ ἐπιστολὴ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1399 καὶ 1407, καθ' ἃ διέτριβεν ἐν Πελοποννήσῳ τοῦτο μὲν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μανουὴλ Θεόδωρος Α' ὡς δεσπότης, τοῦτο δὲ ὁ υἱὸς τοῦ αυτοκράτορος Θεόδωρος, πρὶν ἢ διαδεχθῆ ὡς δεσπότην τὸν θείον. Ἄν δὲ ἀποδεχθῶμεν, ὅτι τοῦλάχιστον εἰκοσιπενταέτης ἦτο ὁ Τριβώλης ἐκεῖνος ὁ φίλος τοῦ αυτοκράτορος Μανουὴλ περὶ τὸ ἔτος 1405, εἶνε ὅλως ἀπαράδεκτος ὁ ταύτισμὸς αὐτοῦ μετὰ τοῦ βιβλιογράφου Δημητρίου Τριβώλη, ὅστις ἔγραψεν ἐκόμη κώδικας, καθ' ἃ εἶδομεν ἀνωτέρω, τῷ 1481, ἄρα ἐν ἡλικίᾳ ἑκατὸν καὶ ὑπερέκεινα ἐτῶν, τοῦθ' ὅπερ ὅλως ἀπαράδεκτον. Ἄλλ' οὐδαμῶς εἶνε ἀπίθανον ὁ Δημήτριος Τριβώλης γὰ ἦτο υἱὸς τοῦ ἄλλοθεν μὲν καταγομένου, ἔπειτα δ' ἐν Πελοποννήσῳ ἐγκατασταθέντος (τὴν τοῦ Πέλοπος ἦν οἰκεῖς νῦν) ἀνταπεκριτοῦ τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου. Ἄν ταῦτα ἔχωσιν οὕτως, ὁ Δημήτριος Τριβώλης ἦτο λόγιος υἱὸς λογίου πατρὸς, γέννημα δὲ ὦν καὶ θρέμμα τῆς Σπάρτης, ἐν ἣ πιθανώτατα ἐγεννήθη, εὐλόγως ἐκάλει ἑαυτὸν ἐν τοῖς βιβλιογραφικοῖς σημειώμασι Σπαρτιάτην ἢ Πελοποννήσιον ἐκ Σπάρτης. Διαβιώσας δ' ἐν τῇ πατρίδι ἐφ' ἕσον αὐτὴ ἦτο ἐλευθέρᾳ, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν αὐτῆς ὑπέβαλεν ἑαυτὸν εἰς ἐκουσίαν ἐξορίαν, ἧς τὰ διάφορα στάδια μανθάνομεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατεθέντων σημειωμάτων τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφέντων κωδίκων. Καὶ δὴ τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς βλέπομεν αὐτὸν τῷ 1462 ἐν Κέρκυρᾳ, εἰς ἣν ἀγνοοῦμεν πότε τὸ πρῶτον μετέβη, εἶτα δ' ἐν Γόρτυνι τῆς Κρήτης τῷ 1465, ἄγνωστον πότε μεταβάντ' αὐτόσε τὸ πρῶτον. Ὁμοίως δ' ἄγνωστος εἶνε ὁ χρόνος τῆς ἐκ Κρήτης μεταβάσεως αὐτοῦ εἰς Ῥώμην, ὅπου εὐρίσκομεν αὐτὸν τῷ 1472. Προτελευταῖος δὲ σταθμὸς μετ' ἀποτυχίαν ἰσως ὀριστικῆς ἐγκαταστάσεως ἐν Ἰταλίᾳ ὑπῆρξε καὶ πάλιν ἡ Κέρκυρα, ὅπου εὐρίσκετο ἄγνωστον ἀπὸ τίνος χρόνου τῷ 1481. Τέλος

δὲ πρέπει νάποδεχθῶμεν αὐτὸν περὶ τὸ 1492 διατρίβοντα ἐν Ἄρτῃ. Ἄγνωστα δὲ εἶνε τὸ τε ἔτος καὶ ὁ τόπος τοῦ θανάτου καὶ τὰ κατὰ τὸν οἶκόν αὐτοῦ. Συγγενῆς δ' αὐτοῦ πάντως, ἴσως δὲ υἱός, εἶνε ὁ Ἰάκωβος Τριβώλης ὁ τῷ μὲν 1540 ἐν Βενετία γράψας τὴν Ἱστορίαν τοῦ ῥὲ τῆς Σκώτζιας, βραχὺ δὲ μετὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐν Κερκύρᾳ τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ταγιαπέρρα τὴν μετὰ τὰς ἐν Βενετία ἀρχαίας ἐκδόσεις ἀνατυπωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Legrand ἐν Παρισίοις τὸ μὲν πρῶτον τῷ 1869, τὸ δὲ δευτέρου τῷ 1872 καὶ τὸ τρίτον τῷ 1875¹. Ἀπόγονοι δ' αὐτοῦ εἶνε βεβαίως καὶ οἱ ἐν Κερκύρᾳ ἄλλοι Τριβῶλαι. Περὶ τούτων ἀντὶ πάσης ἄλλης εἰδήσεως δημοσιεύω τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου σταλεῖσάν μοι ἀπάντησιν τοῦ εἰδικωτάτου ἐρευνητοῦ τῶν κερκυραϊκῶν ἀρχείων κ. Λαυρεντίου Βροκίνη.

« Ἡ ἀποβίωσις τοῦ Δημητρίου Τριβώλη δὲν ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἀρχειοφυλακείῳ μας ἐγγράφων. Τὰ μόνα ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ ἐγγράφων τὰ δυνάμενα μικρὸν νά συντελέσωσιν εἰς εὐρεσιν ἀσημάντων τινῶν εἰδήσεων περὶ τοῦ βίου προσώπων τινῶν εἶναι τὰ Πρακτικὰ τῶν Συμβουλίων τῶν Εὐγενῶν, ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1440. Εἶναι δὲ ταῦτα ἀντίγραφα, διότι τὰ πρωτότυπα ἀπωλέσθησαν κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας ἐν ἔτει 1537, καὶ ταῦτα δὲ οὐκ ἀνελλιπῆ μέχρι σχεδὸν τοῦ τέλους τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος. Τὰ δὲ κατόπιν εἶναι τὰ γνήσια πρωτότυπα.

« Ὁ Δημήτριος ἢ Δῆμος εἶνε ἀναντιρρήτως εἰς τῶν προγεννητόρων τοῦ ποιητοῦ Ἰακώβου. Εἰς στήριξιν τούτου συντελεῖ ἡ συχνὴ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους καρπούς τοῦ γενεαλογικοῦ

¹ Ἐν τῇ τρίτῃ ταύτῃ ἐκδόσει (Histoire de Tagiapierra poëme gree en vers trochaïques rimés par Jacques Trivolis publié avec une traduction française, une introduction et des notes) ὁ Legrand πραγματεύεται ἐν σ. 15 κ. ἐ. κατὰ σημειώσεις, σταλείσας εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ῥωμανοῦ ἐκ τοῦ ἀρχειοφυλακείου τῆς Κερκύρας, τὰ κατὰ τὸν Ἰάκωβον Τριβώλην καὶ τὰς ἀρχὰς ἀς οὗτος περιεβλήθη ἐν Κερκύρᾳ.

δένδρου τοῦ οἴκου τῶν Τριβωλῶν ἐπανάληψις τοῦ ὀνόματος Δημήτριος.

«Ἐπειδὴ εἰργάσθη πολὺ πρὸς συναρμολόγησιν τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου ἐκ τῶν σωζομένων ἐγγράφων, διατελῶ ἐν γνώσει μερικῶν εἰδήσεων λίαν δυσπορίστων ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ἀνέγνωσα οὐκ ὀλίγας τῶν συμβολαιογραφικῶν πράξεων τοῦ Ἀρχειοφυλακείου μας τῶν ις', ιζ' καὶ ιη' αἰώνων, οἷον διανομὰς, προικοπαραδόσεις, ἀγορὰς κτημάτων, ἀπαλλοτριώσεις τοιούτων, πρὸς δὲ τὰ ἐν τοῖς πολυαρίθμοις Τόμοις τῶν Διαφόρων ἀντικειμένων τῆς πόλεως Κερκύρας (*Argomenti Diversi della Città di Corfù*, Πρακτικὰ τῶν Συμβουλίων τῶν Εὐγενῶν, ἐν οἷς μνημονεύονται οἱ παρόντες εἰς τὰς ἐνιαυσίους συγκροτήσεις τῶν συμβουλίων πρὸς ἐκλογήν τῶν ἑκατὸν πενήκοντα εὐγενῶν τῶν ἀποτελούντων τὸ μικρὸν Συμβούλιον, οἷτινες διεγίνοντο μεταξύ των διὰ πλειονοψηφίας τὰ διάφορα ἐγχώρια ὑπουργήματα.

«Ὁ Δημήτριος Τριβώλης ὁ ἐκ Σπάρτης οὐδαμῶς ἀναφέρεται εἰς τὰ πρακτικὰ ταῦτα. Ἐκ δὲ τούτου δῆλον ὅτι δὲν συμμετέσχε τοῦ Συμβουλίου τῶν Εὐγενῶν, ὡς βραδύτερον, δηλαδὴ ἐν ἔτει 1490, συμμετέσχε τούτου πρῶτος ἐκ τῆς οἰκογενείας Τριβώλη ὁ Μιχαήλ. Οὗτός ἐστιν ὁ τὸ πρῶτον κατὰ τὸ ἔτος 1490 προσγραφεὶς μεταξύ τῶν εὐγενῶν. Μετὰ δὲ τὸν Μιχαήλ (*Michele*) φαίνονται πολλοί, ἐν οἷς ὁ *Stamo Trivoli*, μεταξύ τῶν ἑκατὸν πενήκοντα Εὐγενῶν τῶν ἐτῶν 1509-1513, 1514 (φύλλ. 302 τοῦ *Volume V Argomenti Diversi*).

«Μετὰ δὲ τοὺς εἰρημένους φαίνεται ὁ Ἰάκωβος Τριβώλης, ὁ ποιητῆς, ἐν τοῖς Συμβουλίαις τῶν ἐτῶν 1520-1524 (φύλλ. 305, 307 τοῦ *Volume V Argomenti Diversi*), 1546, 1547 (*Volume 2⁰⁰ Argomenti Diversi*). Ἐν ἔτει 1548 ὁ Ἰάκωβος οὗτος φαίνεται ἀπόβιος ἐκ τῆς ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ αὐτοῦ ἔτους μνείας τοῦ υἱοῦ του Δήμου, ἐν ἧ' πρὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ

πατὴρ αὐτοῦ τάσσεται συντετμημένη ἢ λατινικὴ λέξις quon-
dam (q^m Jacomo).

« Ἐν ἔτει 1549 φαίνονται εἰς τὰ αὐτὰ πρακτικὰ ὁ Γεώργιος
καὶ ὁ Μπένος, ἦτοι Βενέδικτος. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει καὶ οἱ Dimo
Trivoli q^m Stamo, Dimo q^m Giacomo, ἀμφότεροι ἀποτελέ-
σαντες μέρος τοῦ ἑκατονταπεντηκονταμελοῦς Συμβουλίου τῶν
Εὐγενῶν.

« Ταῦτα καὶ μόνον εἰμι ἐν θέσει νὰ γνωρίζω περὶ Τριβωλῶν
εἰς ἀρχαίαν ἐποχὴν ἀκμαστάντων. Ἡ δὲ μετὰ τὸν Ἰάκωβον
σειρὰ τῶν μελῶν τῆς ἐν λόγῳ οἰκογενείας πρέπει τὸ νῦν πρῶ-
τον νὰ καταστρωθῇ ἐκ τῶν περισωθέντων ἐγγράφων τοῦ Ἀρ-
χειοφυλακείου ».

Κατὰ τάνωτέρω εἰρημένα εἶνε προφανεστάτη ἢ καταγωγὴ
ἐκ Σπάρτης τοῦ Δημητρίου Τριβώλη, τοῦ γενάρχου τοῦ ἐν
Κερκύρα ὁμωνύμου οἴκου. Διὸ λίαν παράδοξα φαίνονται τὰ
γραφέντα ὑπὸ τοῦ κ. Λουδοβίκου Ippavitz, ὅστις ἐν τῇ περὶ
Κερκύρας συγγραφῇ αὐτοῦ ἐν τῷ πίνακι τῶν εὐγενῶν τῆς νή-
σου οἴκων, ὃν ἄλλως ἀντέγραψεν ἐκ τοῦ γνωστοῦ περὶ Κερκύ-
ρας πονήματος τοῦ Ἀνδρέου Μαρμαρᾶ, μνημονεύων καὶ τοῦ
οἴκου Τριβώλη ὑποσημειώνει τάδε: Antica e nobile famiglia
oriunda da Genova e non da Sparta, come taluno aveva er-
roneamente pubblicato¹. Ὁ taluno δὲ οὗτος, ὃν οὕτως εἰρωνι-
κῶς ὑπαινίσσεται ὁ Ippavitz, εἶνε ὁ Legrand!

22.

1476-.....— Γεώργιος Ἑρμώνυμος.

Ὁ Γεώργιος Ἑρμώνυμος εἶνε τῶν πολυγραφεστάτων βιβλιο-
γράφων ἐν τοῖς χρόνοις τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων,

¹ *Luigi Ippavitz Corcira antica e moderna*. Ἐν Βενετίᾳ. 1901 σ. 78.
Τὴν ἀνακοίνωσίν ταύτην ὀφείλω εἰς τὸν κ. Λαυρέντιον Βροκίνην.

ῆς καὶ μετέσχε δραστηριώτατα ὡς διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς, ἣν παρ' αὐτοῦ ἐδιδάχθησαν σὺν τοῖς ἄλλοις ὁ Reuchlin καὶ ὁ Γουλιέλμος Βουδαῖος (Budé), οὗ τὸ ὄνομα εἰς Βοδέτον μετέγραψεν ὁ Ἑρμωνύμος¹. Κυρίως δ' ἔδρασεν ἐν Γαλλίᾳ, ἐλθὼν εἰς Παρισίους τῷ 1476, ὅπου πρῶτος ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν, πλείστους κώδικας ἐκγράψας καὶ ὑπάρξας τῶν πρώτων συντελεσάντων εἰς τὴν ἐν Παρισίοις διάδοσιν ἑλληνικῶν χειρογράφων². Διὸ οὐκ ὀλίγοι ὑπῆρξαν οἱ πραγματευθέντες τὰ κατ' αὐτὸν ὡς διδάσκαλον τῆς ἑλληνικῆς καὶ βιβλιογράφον³. Μετὰ δὲ ταῦτα ὡς τὸ πλεῖστον διὰ βραχέων ὑπ' ἄλλων περὶ τοῦ Γεωργίου Ἑρμωνύμου γραφέντα ἠξίωσεν αὐτὸν ὡς βιβλιογράφον εἰδικῆς μονογραφίας ὁ κ. Ἑρρίκος Ομόντ⁴. Ἡ κατὰ πάντα ἐξάίρετος αὕτη πραγματεία μὲ ἀπαλλάσσει μακροτέρου

¹ Ἴδε τὸ σημείωμα ἐν φ. 184^a τοῦ ἐν τῇ Πανεπιστημιακῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ Κανταβριγίας Τετραευαγγέλου τοῦ φέροντος τὸν ἀριθμὸν LI-II 13, ἔχον ὡδε: Ἐπιλειώθη ἡ παροῦσα βίβλος τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ἐν τῇ Γαλλίᾳ, ἐν τῇ πόλει τοῦ Παρισίου, δαπάναις Γουλιέλμου Βοδέτου τοῦ Παρισίως. Εἰς δὲ τοὺς ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἑρμωνύμου διδασκόμεντας οὐκ ὀρθῶς τάσσει καὶ τὸν Μελάγχθωνα ὁ κ. Σάθας ἐν Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ σ. 69, καθ' ἃ παρετήρησεν ἤδη ὁ Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος (Ἐπανορθώσεις σφαλμάτων παρατηρηθέντων ἐν τῇ Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ τοῦ Κ. Σάθα. Τεργέστη. 1872 σ. 10).

² Eugène Müntz et Paul Favre La bibliothèque du Vatican au XVe siècle d'après des documents inédits. Ἐν Παρισίοις. 1887 σ. VI.

³ Börner De doctis graecis. Ἐν Λειψίᾳ. 1750 σ. 192 κ. ε. — Fabricius Bibliotheca graeca ἐκδ. Harles Τόμ. IA' σ. 635. — Ζαβίρα Νέα Ἑλλάς ἐκδ. Γ. Κρέμου. Ἀθήνησι. 1872 σ. 87 κ. ε. — Morelli Bibliotheca manuscripta σ. 124 κ. ε. — Bernhardt Grundriss der griechischen Litteratur ἐκδ. δ'. Τόμ. Α' σ. 751. — Σάθα Νεοελληνικὴ φιλολογία. Ἐν Ἀθήναις. 1868 σ. 67 κ. ε. — Egger L'Hellénisme en France. Ἐν Παρισίοις. 1869. Τόμ. Α' σ. 146. — Gardthausen Griechische Palaögraphie. Ἐν Λειψίᾳ. 1879 σ. 317, 323, 334. — Omont Fac-similés des manuscrits grecs des XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίοις 1887 σ. 12. — Legrand Bibliographie Hellénique... aux XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίοις. 1903 σ. 94, 101, 102, 125, 158, 249, 343, 344, 396.

⁴ Georges Hermonyme de Sparte, maître de Grec à Paris et copiste de manuscrits (1476) ἐν Mémoires de la Société d'Histoire de Paris et de l'île de France Τόμ. IB' (1885) σ. 65 - 98 μετὰ προσθηκῶν ἐν τῷ Bulletin τῆς αὐτῆς ἑταιρείας Τόμ. IG' (1886) σ. 110. Ἀμφότερα ταῦτα ἐξεδόθησαν καὶ εἰς ἴδιον τεύχος (Ἴδε ἄνωτέρω σ. 311 σημ. 2), φέρον ἴδιαν ἀρίθμησην, εἰς δ' ἀναφέρονται αἱ κατωτέρω παραπομπαί.

λόγου περί τοῦ Γεωργίου Ἑρμωνύμου διὸ περιορίζομαι εἰς συνοψισμόν αὐτῆς, ὀλίγα μόνον συμπληρόνων.

Ὁ Γεώργιος Ἑρμώνυμος, ἴσως ἀδελφὸς τοῦ Χαριτωνύμου κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἐκφρασθεῖσαν εἰκασίαν μου¹, ἐγεννήθη ἐν Σπάρτῃ κατ' ἄγνωστον ἔτος. Αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπονομάζει Σπαρτιάτην ἐν δυοσὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφέντων κωδίκων, τῷ ὑπ' ἀριθ. LI - II - 13. Ἐσαγγελίῳ τῆς ἐν Κανταβριγία Πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης, οὗ τὸ σημείωμα παρετέθη ἀνωτέρω², καὶ τῷ ὑπ' ἀρ. I 166 (160) Βαρβερινῷ κώδικι τοῦ Βατικανοῦ, ὅστις περιέχει τὰ Μεθ' Ὀμηρον τοῦ Κοίντου Σμυρναίου, οὗ ἐν φ. 241⁶ ἀναγινώσκομεν τάδε· [Ἐ]τελειώθη τουτὶ τὸ βυβλίον ποίησιν περιέχον· Κυίντου τοῦ Καλαβροῦ ἐπιστρέψαντός μου ἐξ Ἀλβιώνης τῆς Βρητανικῆς νήσου ἐν πόλει τοῦ Παρισίου ἐν τῇ Γαλλίᾳ. χειρὶ Γεωργίου Ἑρμωνύμου τοῦ Σπαρτιάτου, πεμφθέντος ὑπὸ τοῦ μεγίστου ἀρχιερέως Σίξτου τετάρτου ἐπ' ἐλευθερία τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἰόρκης, ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως αὐτος³, τρίτη φθίνοντος Ἑκατομβαιῶνος μηνὸς κατὰ Ἀθηναίους, ὃν Ἰούνιον ῥωμαῖστὶ καλοῦσιν⁴. Καὶ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς δὲ καὶ ἀφιερῶσει τῶν λατινικῶν μεταφράσεων, ἃς ἐνίστε προσέθετεν εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀντιγραφόμενα ἑλληνικὰ κείμενα⁵, ἔγραφεν ἐνίστε τὸ Sparlanus⁵.

Ἄλλως δ' ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἑρμωνύμου γραφέντων κωδίκων πλὴν τῶν προμνημονευθέντων δύο, οὐ μόνον ἡ πόλις ἐν ἣ ἐγράφησαν καὶ τὸ ἔτος δὲν σημειοῦται, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸ αὐτοῦ τὸ ὄνομα φέρεται. Ἄλλ' οὐχ ἥττον διαγινώσκονται εὐκόλως ἐκ τοῦ ἰδιορρυθμοῦ χαρακτῆρος τῆς γραφῆς αὐτοῦ, ἐν ἣ χαρακτηριστικὰ εἶνε ἰδίως τὰ γράμματα γ, κ,

¹ Ἴδε ἀνωτέρω σ. 309.

² Ἴδε ἀνωτέρω σ. 326 σημ. 1.

³ *Omoné* Georges Hermonyme σ. 7.

⁴ Αὐτόθι σ. 6.

⁵ Αὐτόθι σ. 25.

ν, ς καὶ τὸ κεφαλαῖον Π¹. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι γνώρισμα ἔχουσιν οἱ ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἑρμωνύμου ἐκγραφέντες κώδικες, μὴ σημειωθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Omont. Συνίσταται δὲ τοῦτο εἰς τὴν ἰδιάζουσαν δήλωσιν τῶν τετραδίων καὶ τῶν φύλλων. Οὕτως ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Ἑρμωνύμου, καθ' ἃ γίνεται δῆλον ἐκ τῆς χαρακτηριστικῆς αὐτοῦ γραφῆς, γραφέντι ὑπ' ἀρ. 41 κώδικι τῆς Ἀστικῆς βιβλιοθήκης τῆς Γενεύης εἶδον σημειούμενα τὰ τέσσαρα πρῶτα φύλλα ἐκάστου τετραδίου ἐν τῇ κάτω ᾧα ᾧδε: φύλλ $\bar{a}^{\text{ον}}$ τοῦ α^{δ} , φύλλ $\bar{\beta}^{\text{ον}}$ τοῦ α^{δ} , φύλλ $\bar{\gamma}^{\text{ον}}$ τοῦ α^{δ} , φύλλ $\bar{\delta}^{\text{ον}}$ τοῦ α^{δ} καὶ ἔπειτα ὁμοίως τὰ τέσσαρα πρῶτα φύλλα τοῦ $\beta^{\text{ον}}$, τοῦ $\gamma^{\text{ον}}$ καὶ καθεξῆς. Τὸ αὐτὸ δὲ παρατήρησα καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 642 κώδικι τῆς Ἀστικῆς βιβλιοθήκης τῆς Βέρνης. Συνηθεστέρα δὲ εἶνε ἢ διὰ τοῦ $\bar{\alpha}^{\text{ον}}$ $\bar{\beta}^{\text{ον}}$ ἐν τε τῇ ἀρχῇ καὶ τῷ τέλει ἐκάστου τετραδίου ἐν τῇ κάτω ᾧα δήλωσις αὐτῶν. Τοῦτο ἐσημείωσα ἐν τοῖς κώδιξι 642 καὶ 703 τῆς Ἀστικῆς βιβλιοθήκης τῆς Βέρνης καὶ ἐν τῷ κώδικι 340 τῆς βιβλιοθήκης Vadiana τοῦ ἐν Ἑλβετία Sⁱ Gallen, ὅπου ὁ τοιοῦτος τρόπος τῆς δηλώσεως τῶν τετραδίων περιορίζεται μόνον εἰς τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον. Ἐνίοτε δὲ οἱ ἀριθμοὶ οἱ δηλωτικοὶ τῶν τετραδίων εἶνε χρυσοὶ, ὡς ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 629 κώδικι τῆς ἐν Βέρνη βιβλιοθήκης.

Ἐνεκα δὲ τῆς ἐκ τῶν πλείστων βιβλιογραφικῶν σημειωμάτων ἀπουσίας εἰδήσεων περὶ τῆς πόλεως καὶ τοῦ χρόνου τῆς γραφῆς τῶν κωδίκων ἐκάστων δυσκόλως δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τοὺς διάφορους τόπους διαμονῆς καὶ τὰ διάφορα στάδια τοῦ βίου τοῦ Ἑρμωνύμου, ἰδίως μετὰ τὴν εἰς Παρισίους ἄφιξιν. Καὶ πρὸ αὐτῆς μὲν διέτριβεν ἐν Ῥώμῃ, ἄγνωστον ἀπὸ τίνος ἔτους μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ πάπα Σίξτου Δ', ὅπου εὑρίσκομεν αὐτὸν τῷ 1476. Κατὰ τὸ ἔτος δ' ἐκεῖνο ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πάπα εἰς Ἀγγλίαν, ὅπως διενεργήσῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἰόρκης Γεωργίου Nevill, ἀδελφοῦ τοῦ κό-

¹ Αὐτόθι σ. 11.

μιτος τοῦ Warwick, ὃν ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος Δ' ἐκράτει δεσμώτην ἀπὸ τεσσάρων ἐτῶν. Εἰς τὴν ἀποστολὴν δ' ἐκείνην τοῦ Ἑρμωνύμου ἀναφέρεται καὶ ἡ πρὸς Γεώργιον Παλαιολόγον τὸν Δισύπατον ἐπιστολὴ τοῦ Ἀνδρονίκου Καλλίστου ἢ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Boissonade¹. Κατορθώσας δ' ὁ Ἑρμώνυμος τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Ὑόρκης, ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀγγλίας τὸ αὐτὸ ἔτος 1476 διὰ Βρυξελλῶν εἰς Παρισίους, ἀφ' οὗ πρότερον συκοφαντηθεὶς ἐφυλακίσθη².

Ἐγκατάσταθεις δ' ἐν Παρισίοις ἀπὸ τοῦ 1476 καὶ ἐπωφελούμενος τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καθυστέρησιν τῆς ἐκτυπώσεως ἐλληνικῶν βιβλίων, ἧτις μόλις τῷ 1507 ἤρξατο τὸ πρῶτον, ἀνέλαβε τὴν ἀντιγραφὴν καὶ προμήθειαν ἐλληνικῶν χειρογράφων, ἐλθὼν εἰς σχέσιν πρὸς πολλοὺς Γάλλους λογίους. Τούτων ἐπιφανέστατος ὑπῆρξεν ὁ Γουλιέλμος Βουδαῖος, ὁ δεύτερος μετὰ τὸν Reuchlin διαπρεπὴς μαθητὴς τοῦ Ἑρμωνύμου, εἰ καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν τοῦ Βουδαίου ὁμολογίαν ὁ Ἑρμώνυμος δὲν εἶχε τὴν σοφίαν ἣν ἐπετήδευεν ἐπιδεικτιῶν, οὐδ' ὠφέλησε τὸν μαθητὴν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἐλληνικῆς ὅσον ὁ ἔπειτα μεταβὰς εἰς Παρισίους Ἰωάννης Λάσκαρις³.

Μέχρι τίνος δὲ χρόνου διέτριψεν ἐν Παρισίοις ὁ Ἑρμώνυμος καὶ πότε ἀπέθανε δὲν γινώσκομεν. Διαμένων δ' ἐν Παρισίοις ἔγραψε πλείστους κώδικας, ὧν σώζονται νῦν ὑπὲρ τοὺς ἑξήκοντα. Οἱ πλείστοι δ' αὐτῶν ὑπῆρξαν τὰ πρῶτα κείμενα τὰ χρησιμεύσαντα εἰς τοὺς λογίους τῶν Παρισίων πρὸς μελέτην τῆς ἐλληνικῆς. Ποικιλώτατον δὲ εἶνε τὸ περιεχόμενον αὐτῶν, ἔργα τοῦ Ἡσιόδου, τοῦ Φωκυλίδου, τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Εὐριπίδου, τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ Ξενοφῶντος, τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Αἰσχίνου, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Ἰπποκρά-

¹ Anecdota graeca Τόμ. Ε' σ. 120 κ. ἐ. Ἴδε αὐτὴν καὶ παρὰ τῷ *Migne* Τόμ. ΡΞΑ' σ. 1017 κ. ἐ.

² *Omont* Georges *Hermonyme* σ. 6-7.

³ Αὐτόθι σ. 8-9.